

AHMET HAMDİ TANPINAR'IN AKADEMİ YILLARINA DAİR İKİ HADİSE

TWO INCIDENTS FROM AHMET HAMDİ TANPINAR'S ACADEMIC YEARS

İbrahim ŞAHİN

Sorumlu Yazar/Corresponding
Author:

Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli
Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
Ankara, Türkiye.

ORCID: 0000-0001-7127-6176

E-mail: isahin312@gmail.com

Geliş Tarihi/Submitted: 29.10.2025

Kabul Tarihi/Accepted: 21.12.2025

Kaynak Gösterim / Citation:
Şahin, İbrahim (2026). "Ahmet
Hamdi Tanpınar'ın Akademi
Yıllarına Dair İki Hadise", Yeni
Türk Edebiyatı Araştırmaları,
18/35, 001-028.

<http://dx.doi.org/10.26517/ytea.626>

Öz

Modern Türk edebiyatının tanınmış yazarlarından olan Ahmet Hamdi Tanpınar'ın bir sanatkar olarak kıymeti her geçen daha iyi anlaşılma ve onun hayatı ve eserlerine hakkındaki çalışmaların sayısı gittikçe artmaktadır. Bir sanatkarın hayatı, mizacı ve edebi eserlerindeki temalar arasında daima bir münasebet vardır. Sanatkarın edebî metinlerine hayatından herhangi bir hadisenin aksetmemesi düşünülemez. Ancak bu aksetme doğrudan doğruya hadisenin aktarılması şeklinde değildir. Hayata ve insanlara dair onların zihinlerinde yer eden kanaatler farklı ifadeler yahut kurgular yoluyla edebî eserde yeniden anlatılır. Ahmet Hamdi Tanpınar da eserlerinde yaşadığı birtakım olayları değiştirerek anlatan yazarlarımızdandır. Bu yönüyle Tanpınar romantik edebiyatın tecrübelerini eserlerinde bir tema olarak kullanan yazarlarına benzemektedir.

Ahmet Hamdi Tanpınar sadece sanatkar değil aynı zamanda bir akademisyendir. Onun akademisyen tarafı 1939 senesinde İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü bünyesinde kurulan Tanzimat kürsüsüne profesör olarak atanmasıyla başlar. Tanpınar'ın yazarlık hayatının 1950 senesinden sonraki döneminde bir roman bir hikâye kitabı ve bazı makaleleri vardır. Tanpınar'ın akademik hayattan şikâyetçi olmasına sebep olan iki hadiseyi konu alan bu makale tamamen belgelere dayanmaktadır. Bugün de herhangi bir devlet dairesinde yahut akademide yaşanabilecek öğretim üyeleri arasındaki problemlerden idareci olarak Tanpınar'ın nasıl etkilendiğini gösteren ilk hadise 1953 yılı mart ayında başlar ve yıllarca devam eder. İkincisi ise sadece Tanpınar'ı değil, onun akademideki çevresini yakından ilgilendiren bir başka hadisedir. Tanpınar'ın komünist olduğuna dair çıkan gazete haberleri ve bu haberler yüzünden yapılan soruşturmalar elbette Tanpınar'ı rahatsız etmiştir. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın bu hadiseleri yaşadığı seneler tam da *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* adlı romanını yazdığı senelerdir. Dolayısıyla *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* adlı romanını yazarken üniversitede yaşadığı aşağıda sözü edilen olaylardan muhtemelen etkilendiği. Makale Tanpınar'ın biyografisine, mizacının ve eserlerinin anlaşılmasına katkı olacağı düşüncesiyle hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ahmet Hamdi Tanpınar, Tanpınar ve Komünizm, Adile Ayda, *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*, Akademi, Nesterin Dirvana.

Abstract

Ahmet Hamdi Tanpınar, one of the renowned writers of modern Turkish literature, is increasingly recognized for his value as an artist, and the number of studies on his life and works continues to grow. There is always a connection between an artist's life, character, and the themes in their literary works. It is inconceivable that an artist's literary texts would not reflect any events from his life. However, this reflection is not in the form of a direct retelling of events. Opinions about life and people that take root in their minds are retold in literary works through different expressions or fictions. Ahmet Hamdi Tanpınar is one of our writers who recounts certain events he experienced in his works in a modified form. In this respect, Tanpınar resembles writers who use the experiences of romantic literature as a theme in their works.

Ahmet Hamdi Tanpınar was not only an artist but also an academic. His academic career began in 1939 when he was appointed professor to the Tanzimat Chair established within the Department of Turkish Language and Literature at Istanbul University's Faculty of Literature. In the period after 1950, Tanpınar's writing career included a novel, a book of short stories, and several articles. This article, which focuses on two events that caused Tanpınar to complain about academic life, is based entirely on documents. The first incident illustrating how Tanpınar, as an administrator, was affected by the problems that could arise among faculty members in any government office or academy began in March 1953 and continued for years. The second incident concerned not only Tanpınar but also his close circle in the academy. The newspaper reports claiming that Tanpınar was a communist and the investigations conducted because of these reports certainly disturbed Tanpınar. The years in which Ahmet Hamdi Tanpınar experienced these events were precisely the years in which he wrote his novel *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* (*The Institute of Time Adjustment*). Therefore, while writing *The Institute of Time Adjustment*, he was probably influenced by the events mentioned below that he experienced at the university. This article was prepared with the idea that it would contribute to Tanpınar's biography and to the understanding of his character and works.

Keywords: Ahmet Hamdi Tanpınar, Tanpınar and Communism, Adile Ayda, The Institute for Adjusting Clocks, Akademi, Nesterin Dirvana.

Extended Summary

This article concerns two events that took place during the years Ahmet Hamdi Tanpınar worked at the Faculty of Literature at Darülfünun. Ahmet Hamdi Tanpınar (1901-1962) began his teaching position in the Turkish Language and Literature Department at the Faculty of Literature at Darülfünun in 1939. This was because, in 1939, a chair of Tanzimat studies was established in the Department of Turkish Language and Literature to mark the centenary of the Tanzimat. Tanpınar took a three-year break from his teaching position between 1943 and 1946, as he was a member of parliament for Maraş. However, after his term as a member of parliament ended in 1946, he was unable to return to his position at the faculty for a period of time. He worked as an administrative inspector at the Milli Eğitim Bakanlığı for about three years (1946-1949). Following his applications to the university rectorate, he returned to his teaching position in 1949.

Throughout his academic career, Ahmet Hamdi Tanpınar held only one administrative position: acting head of the French and Romance Languages Department. Tanpınar was likely appointed to this position in late summer 1951 and continued in this role until his departure for Paris in early April 1953. The following individuals were working in the French and Romance Languages Department of the Faculty of Literature at Darülfünun during those years: Cevdet Perin, Süheyla Bayrav, Nesterin Dirvana, Sabahattin Eyüpoğlu, Adile Ayda, and Adnan Benk. Adile Ayda joined the French and Romance Languages Department in 1944 from the Faculty of Language, History, and Geography. However, there had been ongoing problems between her and other faculty members for a long time. In March 1953, during Tanpınar's tenure as acting department chair, a dispute arose between Adile Ayda and Nesterin Dirvana over the classroom and time slot for a course. The official investigation, which began with Adile Ayda's complaint to the dean, continued for several years. When Adile Ayda accused the deputy head of department, Ahmet Hamdi Tanpınar, of bias, the novelist, poet, literary historian, essayist, translator and storyteller Ahmet Hamdi Tanpınar also became involved in the incident. As far as we can follow from the parties' records, Tanpınar left for Paris on 1 April 1953. However, in the middle of the summer, while he was in Paris, the dean's office sent an official letter requesting his opinion on the matter. One of the interesting documents used in the article you are about to read is the aforementioned official letter sent by Tanpınar to the dean's office. The letter, typed and bearing the signature

During the same years, another event of significance for Tanpınar's biography was the news, first published in a brochure titled "Edebiyat Fakültesi ve Komünizm" written by A. Rauf Tanır and later in the Büyük Doğu newspaper, that he and some of his friends were communists. Adile Ayda is again involved in

the process that began with a student complaint that Mina Urgan, a lecturer in the Department of English Language and Literature, was spreading communist propaganda in her classes. All the information used in the article is based on both official documents and publications in the *Büyük Doğu* newspaper.

Ahmet Hamdi Tanpınar occasionally complains about his colleagues at the university or his old friends in his diaries. He uses particularly negative expressions in his diaries regarding Necip Fazıl Kısakürek and Peyami Safa. The publications in question also contributed to his complaints about Necip Fazıl Kısakürek and Peyami Safa, who had once been his close friends. This is because while the *Büyük Doğu* newspaper published news articles claiming that Tanpınar and his friends were communists, Peyami Safa was also writing articles about communist faculty members in the literature department.

This study, whose primary aim is to uncover two events in the life of Ahmet Hamdi Tanpınar, one of the important figures of modern Turkish literature, is also significant in that it provides insight into the nature of academic life in our country and the issues to which the state has shown sensitivity in recent Turkish political life. In particular, left-wing movements in Turkey have been closely monitored since 1949. Many of Ahmet Hamdi Tanpınar's close friends were artists he knew from the Academy of Fine Arts.

Another important aspect of this article on the two events in Ahmet Hamdi Tanpınar's biography is that it contains documents about Tanpınar's relations with the bureaucracy. This is because Tanpınar satirises modern bureaucratic procedures in his novel *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*. Consequently, the fact that his application to the Rector of Istanbul University to return to his former position at the faculty after his term as a member of parliament ended in 1946 remained unresolved for several years, the bureaucratic process of the debate between Adile Ayda and Nesterin Dirvana described above, and finally the reports that he was a communist and the legal proceedings on this matter that continued for years, are all ironic material for Tanpınar's novels.

Cumhuriyet gazetesinin 20 Haziran 1953 tarihli nüshasının birinci sayfasında devamının altıncı sayfada olduğu belirtilen "Edebiyat Fakültesinde Bir Hadise" başlıklı bir haber yayınlanır. Gazetenin söz konusu nüshasında, haberi hazırlayan muhabirin ismi bulunmamakla beraber, haberi Necdet Evliyagil'in hazırladığını sonra öğreniyoruz. Haberde şöyle denmektedir:

Haber aldığımızı göre geçenlerde edebiyat fakültesinde ders çatışması yüzünden talebeyi müteessir eden bir hadise olmuştur. Yaz sömestri başında programda yapılan değişiklikler sırasında, fakültede sık sık vaki olduğu üzere, ders karşılaşması olmuş, Doçent Adile Ayda ile iki ay evvel asistanlıktan doçentliğe geçmiş bulunan Nesterin Dirvana'nın dersleri aynı saate konmuştur. Programdaki bu yeni vaziyeti gören talebeden ancak bir

kişi Nesterin Dirvana'nın dersine girmiş, bütün diğerleri Adile Ayda'nın dersini tercih etmişlerdir. Adile Ayda bu çatışma vaziyetini haber alır almaz dersine ara vererek bir kısım talebenin Nesterin Dirvana'nın dersine girmeleri için ısrar etmişse de talebe biz sizin dersinizi dinlemek istiyoruz diye kalmak arzusunda bulunmuşlar ve Adile Ayda dersine devam etmiştir.

Fakat öte tarafta kendi dersine bir tek talebenin geldiğini gören Nesterin Dirvana birdenbire şiddetli bir asabi buhrana tutulmuş ve Adile Ayda'nın ders yapmakta olduğu odaya girerek talebe huzurunda bağırıp çağırılmaya ve hakaret edici sözler sarf etmeye başlamıştır. Adile Ayda'nın soğukkanlılığı hadisenin daha çirkin bir şekil almasını önlemiştir.

Nesterin Dirvana'yı bu hareketini tetkik ve gerekirse tecziye için üniversite dâhilinde bir disiplin kurulu teşkil etmiştir.

Anlaşıldığına göre edebiyat fakültesinin başında bulunanların bir türlü ders çatışmalarını önleyecek bir formül bulamayışı ve senelerden beri fakültenin tedrisatını nizam sokacak bir talimatnamenin yapılmayışı bu gibi müessif hadiselerle sebep olan amillerden addedilmekte ve süratle bertaraf edilmeleri beklenmektedir.¹

Gazetenin gayet masumane ve suret-i haktan görünen bir dille haberleştiği hadisede, Nesterin Dirvana'nın kabahatli olduğunun imadan da öte, açıkça ifade edildiği anlaşılmaktadır. Fakülte dekanlığınca yapılan bu küçük hatanın -ders saatlerinin çakışması- nasıl büyüdüğünü ve o günlerde Adile Ayda'nın ve Nesterin Dirvana'nın çalışmakta oldukları Fransız edebiyatı şubesinin başkanlığını vekâleten yürütmekte olan Ahmet Hamdi Tanpınar'ı nasıl ilgilendirdiğini anlamak için hadiseyi vesikalardan takip etmek gerekmektedir.

Yukarda adı geçen iki öğretim üyesinin bölüme ait ders programında derslerinin çakışması ve bu problemten doğan tartışmanın fakülte dekanlığına yansması Adile Ayda'nın 3. III. 1953 tarihli dilekçesiyle olmuştur (İÜ 12/1). Hadise de zaten aynı gün (3. III. 1953 Salı günü) Fransız filolojisi kütüphanesinde vuku bulmuştur. Dekanlık Yönetim Kurulu Adile Ayda'nın şikâyet dilekçesi üzerine, 10. III. 1953 tarihinde toplanarak hadiseyi soruşturmak üzere Prof. Dr. Cavit Baysun başkanlığında Prof. Dr. Reşit Rahmeti Arat ve Prof. Dr. Burhanettin Batıman'dan teşkil edilen bir komisyon kurar. Komisyon öğrenciler dâhil tarafları dinleyerek 12. V. 1953 tarihli raporunu dekanlık makamına sunar ve Prof. Dr. Arif Müfit Mansel, Prof. Dr. Ahmet Ardel ve Prof. Dr. Ali Tanoğlu'ndan ibaret olan yönetim kurulu da ilgili raporu kabul ederek üniversite senatosuna sevkine karar verir.

Ahmet Hamdi Tanpınar ise, bu hadiselerin hemen arkasından 1 Nisan 1953 tarihinde resmî izinli olarak Fransa'ya gider. Fakat Adile Ayda fakülte idaresine ve hatta İstanbul üniversitesi rektörlüğüne şikâyet dilekçeleri vermeye devam eder. Onun komisyon raporunun dekanlığa sunulmasından birkaç gün evvel İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü'ne yazılmış 8. V. 1953 tarihli dilekçesinde

¹ Cumhuriyet gazetesi, nr. 10377, 20 Haziran 1953, s. 1, 6. Gazetenin sonraki nüshalarından birinde fakülte dekanlığının tezkibi vardır.

-ki bu tarihte Tanpınar Paris'tedir- bölüm başkanlığına vekâlet eden Ahmet Hamdi Tanpınar ve bölümdeki diğer öğretim üyeleri (Süheyla Bayrav, Nesterin Dirvana ve Sabahattin Eyüboğlu) hakkında da şikâyetleri bulunmaktadır. Adile Ayda, rektörlük makamına arz edeceği hususların senatonun malumatına arz edilmesine ve gereken muamelelerin yapılmasına emirlerinizi saygılarımla rica ederim dedikten sonra "Şubemize başkan vekilliği ettiği iki sene zarfında tarafgirliği ve haksız muameleleriyle haysiyet ve vakarımı ve ilmi istikbalimi mutazarrır etmiş olan Profesör Ahmet Hamdi Tanpınar'ın suçlu olup olmadığının senatoca tetkikini temenni etmekteyim" der (İÜ 12/50). Dilekçesine bu haksız muameleleri nokta nokta saymadan evvel kısa bir izahat vereceğini söyleyerek devam eden Ayda, Ankara'da Fransız Edebiyatı doçenti iken 1944 senesinde İstanbul Edebiyat Fakültesi Romanoloji şubesine nakli üzerine buradaki bazı asistanların "Önümüzü kapadı, bizden daha kıdemlidir" tarzında müphem bazı esefleri etraftan duyulmuş ise de o asistanlarla pekâlâ geçinip gidiyorduk dedikten sonra, "nedense, Bay Sabahattin Eyüboğlu bölüme alındıktan sonra" söz konusu eseflerin bariz bir düşmanlık halini aldığını ve aşağıda isimleri yazılı şahıslardan mürekkep grubun kendisine karşı sarîh bir surette cephe almış olduğunu kaydeder. Bu "hizip" şu isimlerden ibarettir: Süheyla Bayrav, Nesterin Dirvana, Sabahattin Eyüboğlu. Söz konusu hizbin kendisi aleyhindeki çalışmaları karşısında eski şube başkanı Prof. Michaud'un onlarla mücadelede başarılı olmadığını ilave eder.

Adile Ayda 1951 yılında -Prof. Michaud'nun emekliliğinin hemen arkasından, muhtemelen Mayıs/Haziran 1951- Profesör Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Fransızca ve Roman Dilleri Şubesine Başkan Vekili olarak tayin edildiğini fakat başkanlığın icap ettirdiği bî-teraflik vazifesine katiyen riayet etmediğini, yukarıda zikredilen hizip ile tam manasiyle ittifak ettiğini söyler. Adile Ayda'nın dilekçesinde Tanpınar'ın tarafgirliği ve hizip ile birlikte hareket etmiş oluşunun delilleri ise aşağıdaki şekilde ta'dad edilmiştir:

1. Bize başkanlık ettiği iki sene zarfında bir tek defa umumi toplantı yapmayıp -ki her şubede onbeş günde veya ayda bir yapılır- Doçent Cevdet Perin ile beni hiçe sayarak şubeye ait en mühim meseleleri şu dört şahıstan mürekkep hususi toplantılarda halletti:

Süheyla Bayrav, Nesterin Dirvana, Sabahattin Eyüboğlu, Hamdi Tanpınar.

2. Şubemiz namına çıkacak olan *Dialogues* mecmuasına en sarîh hakkım olarak yazı vermek istediğim zaman, mecmuanın idaresini, Başkan sıfatıyla Süheyla Hanıma tevdi ettiğini, o isterse yazımın mecmuaya alınabileceğini ifade etti. Süheyla Hanım ise Mina Urgan gibi başka şubelere mensup kimselerden yazı aldığı halde, benim yazımı reddetmek cür'etini gösterdi. Bu vaziyet karşısında yönetim kuruluna müracaat ederek mecmuaya cebimden ödeyeceğim bir formanın ilavesine müsaade istedim. Ve bugün geniş araştırmalara dayanan ilmi makalem, derginin son formasında, bir takım bibliyografi ve ilanlardan sonra yer alacaktır.

3. Profesör Hamdi Tanpınar'ın Süheyla Hanıma mecmua hususunda verdiği gayri meşru salahiyet nasıl bana karşı amirane tavırlar takınmasına ve meşru bir hakkımı çiğnemeye kalkmasına sebebiyet verdi ise Bayan Nesterin Dirvana daha ileri giderek ve Profesör Tanpınar'ın şımartıcı muamelesinden cesaret alarak, küstahlığı o derece ileri vardırı ki 3 Mart 1953 tarihinde ders verdiğim sırada içeri girerek 16 talebemin huzurunda bana üç defa "terbiyesiz" diye bağırırdı.

4. Arz edeceğim dördüncü nokta bugün (8 Mayıs 1953) haber aldığım bu dilekçeyi sunmama vesile olan ve mesleki, ilmi varlığımı en can alacak noktasından vuran bir hareket ve bir keyfiyettir:

9 Ocak 1953 tarihinde diğer şubelere olduğu gibi bizim şubemize de dekanlıkça bir tamim gönderilmiş, şube dâhilinde eserlerini bastırmak isteyenlerin bir ay zarfında bunu bildirmeleri istenmiştir. Ben Fransa'ya yaptığım bir senelik tetkik seyahati neticesinde tamamlamış olduğum eser için bu tamimi dört gözle beklediğim halde, tamim benden gizli tutulmuş ve gösterilen müddet zarfında Profesör Hamdi Tanpınar, Bay Sabahattin Eyüboğlu ile Bayan Süheyla Bayrav'ın birer eserini dekanlığa şifahen bildirerek tetkiki için komisyon kurdumuş ve kabul ettirmiştir.

Her sene gelmesi mutat olan böyle bir tamimin mayıs ayına kadar gelmeyeşine hayret etmem üzerine kaleme müracaatla yukarıdaki tafsilatı öğrenmiş bulunuyorum. Su-i niyet taşıyan bir zümrenin emellerine Profesör Hamdi Tanpınar'ın nasıl alet olduğuna bundan daha iyi bir delil olamaz. Profesör Ahmet Hamdi Tanpınar içtimai görüş ve temayüllerine iştirak etmediğim ve hiç şüphesiz bu sebeple şahsıma karşı husumet duyan ve şube dâhilinde aleyhime bir cephe kurmaya muvaffak olan Bay Sabahattin Eyüboğlu'nun tesiri altında kalmış ve başkanlık vazifesini su-i istimal etmiştir. Aynı şahsın tesiriyle dört doçenti olan ve bir tek profesörü olmayan şubemizin hususi rekabet havasından faydalanarak haklarımı çiğnemiş, ilmi faaliyetimi, mesleki hayat ve istikbalimi mutazarrır eden hareketlerde bulunmuştur. Mesuliyetinin tespitini ve gereğinin yapılmasını saygılarımla rica ederim (İÜ 12-50).

Adile Ayda'nın İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü'ne verdiği dilekçenin tarihi 8. V. 1953'tür. Adile Ayda'nın suçlamalarına karşı, Tanpınar'ın Paris'teyken rektörlük makamına hitaben yazdığı dilekçe "Doç. Adile Ayda'nın 8.5.953 tarihli dilekçesi hakkında ve rektörlüğün 15.5.953 tarih ve 12388 numaralı yazısı ile edebiyat fakültesinin 2.6.953 tarihli ve 2291 numaralı yazısı ile benden istenilen mütalaamdır" cümlesiyle başlar. Tanpınar, Fransız edebiyatı şubesinin doçentlerinden "Bayan Adile Ayda'nın, kendisi hakkındaki tarafsız olmadığı ve haksız muamele yaptığı ithamları ile dolu ve bir yığın da gizli ve aşikâr telmih ve isnatları ihtiva eden şikâyetlerini büyük bir hayretle ve daha büyük bir esfle okuduğunu belirttiikten sonra, bu ithamların hiçbirinin varit olmadığını ifade ederek ne Adile Ayda'nın ne de bir başkasının haysiyet ve vakarına ilmi veya başka şekilde istikbalini "zararlandıracak" yaratılıştta bir insan olmadığını da kaydeder. Daha sonra "Bir iş arkadaşımız mevzubahis olmasa idi bütün bu yazdıkları için 'çok basit hadiselerin hasta bir dimağdaki akisleridir' der" idim

cümlesiyle devam eder. Bunu münasip görmediği için "çok hususi bir mizaçtaki akisleri" demekle yetineceğini ve kendini müdafaadan ziyade sayın senatonun vazifesini kolaylaştırmak için bu ithamları teker teker cevaplandırmaya çalışacağını söyler.

Tanpınar'ın mizacına, iş ahlakına hatta çevresiyle ilişkilerine dair bir yığın hususi bilgi ihtiva eden dört sayfalık bu metindeki hemen hiçbir cümleyi feda etmeden buraya almak ve değerlendirmek icap etmekte olduğundan, vesikadaki numaralandırmaya riayet ederek, Tanpınar'ın yazdıklarını madde madde aşağıya alıyoruz:

1. Şube toplantıları ve hizip meselesi:

Şubelerin kendi aralarında behemehâl toplantı yapmaları için ne kanunda ne de talimatnamelerde hususi bir madde olduğunu zannetmiyorum. Şubede ders veren iş arkadaşlarını yetiştirmekle de mükellef bir hoca değildim; sadece profesörler meclisi tarafından verilen idari bir vazifeyi görüyor yani son defa Profesör Michaud tarafından tespit edilen ve fakültece kabul edilmiş olan esaslara göre şubenin işlemesine nezaret ediyordum. Her iki binada da iki oda içine sıkışmış olarak yaşadığımız için daimî toplantı halinde idik. Meselelerimizi her zaman konuşuyorduk; iyi yetişmiş asistanları, çok çalışkan, vazifelerine bağlı uzmanları ile şubenin onu müteceviz unsurları bu vaziyetten memnundular; ortada ne şahsi ve keyfi bir idare, ne de hizip meselesi vardı. Yalnız beraberinde yaşadığı insanların hayatını güçleştirmekten hoşlanan Bn. Adile'nin bazı huysuzlukları oluyordu. Her meseleyi bir benlik davası haline getirmeye müsait bir yaratılıştaki olan Bn. Adile Ayda'nın idaresinde Profesör Michaud'nun çektiği güçlükleri bildiğim için elimden geldiği kadar yani son derecede, şahsiyetimi silerek tahammüllü davranıyordum. Şubenin diğer arkadaşları ile kendi arasındaki fark Bn. Ayda'nın daima kendisini ön planda görmek davası idi. Bu hususta benim söylediklerimle iktifa edilmemesini, gerek Profesör Auerbach'ın, gerek Profesör Michaud'nun fikirlerinin sorulmasını hakikatin tavazzuhu için ehemmiyetle rica ederim (İÜ 12/52).

Tanpınar, birinci maddenin devamında kendisine bir iki defa toplantı yapmasının teklif edildiğini fakat mesele çıkmaması için bundan kaçındığını dile getirdikten sonra, esasen halledilecek bir meselenin de olmadığını, çünkü "şube iyi yetişmişti ve iyi mücehhezdi" diye devam eder. Öyle ki kendisinin vazifesi sadece imtihanlara ait talimatnamelerin bazı formalitelerini, mesela imtihanlarda profesör sıfatı ile bulunmak gibi vazifeleri yerine getirmekten ibaret kalmaktadır:

O senenin sonunda Bn. Ayda izinli olarak Paris'e gittiler, dönüşten sonra, hiçbir makul ve anlaşılır sebebi olmadan daima gayr-i memnun idiler, hatta bu gayr-i memnurluk bazı şube unsurlarının imtihan hakkını kabul etmemeye kadar gidiyordu. Benim bu meselede kabahatim olsa olsa bilhassa muvakkat vazifelerde salahiyetlerin daima kullanılması taraftarı olmayışımıdır; filhakika her hadiseyi günü gününe dekanlığa bildirmek çok yorucu bir iş idi; çünkü hem bu hazin neticenin karşısındayım hem de günler geçtikçe, tabii hadiseler

unutuluyor ve sadece mübhem bir hatırası kalıyor. Fakat müşterek çalışmayı hakikaten güçleştiren bu hadiseleri, onlara maruz kalan arkadaşlar elbette hatırlarlar (İÜ 12/52).

Adile Ayda'nın, hatırlanacağı gibi şikâyet dilekçesinde üzerinde durduğu hususlardan biri de bölümün neşrettiği *Dialogues* adlı mecmuanın o yıl çıkacak olan sayısına kendisinin makalesinin alınmamış olması meselesidir. Tanpınar bu bahis hakkında ise şunları söyler:

Dialogues mecmuasının ta Prof. Michaud zamanından –yani tesisinden beri- kâtipi asistan Adnan Benk idi. Arkadaşımız Doçent Süheyla Bayrav'ın alakası bu nüshanın bir kısmını edebiyatta neş'e mevzuuna tahsis ettiğimiz içindi. Teklif kendisinin olduğu için alakadar oluyordu. Nüshanın programı yapılırken diğer şubelere de bildirdik, arzu edenler bize bu mevzua dair makale vaadtiler; bunlar meyanında komşu şubelerden Prof. Bazell, Prof. Blackstone, Doç. Urgan, Doç. Mehmet Kaplan var idi (İÜ 12/52).

Tanpınar bu satırlardan sonra, şikâyetçinin dilekçesinde kendisine atfen kaydettiği cümlenin muhtemelen " "Mecmua ile Adnan Benk meşguldür. Yazıların toplanması için Süheyla Bayrav kendisine yardım etti; meseleyi onlardan öğrenin" şeklinde olabileceğini belirttiikten sonra, şikâyetçiden makale istenmemiş olmadığını, kendisinden Avrupa'ya giderken makale istendiğini, şikâyetçinin de makaleyi oradan göndereceğini söylediğini, ancak göndermediğini kaydeder. Adile Ayda Avrupa'dan döndükten sonra ise makalesinin dergiye girmesi için dekanlığa müracaat ettiklerini ve dekanlık nazar-ı dikkatini celbettikten sonra ise şikâyetçinin dilekçesinde zikrettiği cümleyi söylediğini ifade eder:

Ayrıca da Adnan Benk'ten vaziyeti sordum. On formanın dolduğunu ve makale kabul etmek için tespit edilen son tarihin çoktan geçtiğini söyledi. Bu arada Bn. Ayda, her zaman konuştuğu ve dargın olmadığı arkadaşı Doç. Süheyla Bayrav'a doğrudan doğruya bu arzusundan hiç bahsetmeyip oldukça ağır ve tehditkâr bir mektup gönderdiğini öğrendim (İÜ 12/52).

Ahmet Hamdi Tanpınar sonraki satırlarda ilmi bir mecmuada bir nüshaya geciken yazının öbür nüshaya devredildiğini, mecmuanın kapısının ancak muayyen bir zaman için açık durduğunu, aksi takdirde birkaç ay fasıla ile gelecek yazıların sonu gelmeyeceği için mecmuanın çıkmasının imkânsız olacağını, mecmuanın teknik işlerinden mesul olanların ellerinde hazır bir fon olduğunu, bu fonun gelecek nüshanın tab'ına derhal başlamak imkânını verdiği için, hatta bu gecikmeden memnun olacaklarını ilave eder. Bu konuda bir de örnek olarak 932 senesinde *Nouvelle Revu Française* mecmuasının Goethe için bugün adeta klasikleşen bir hususi nüsha hazırladığını, mecmua hazırlanmadan altı ay evvel Goethe'ye dair hususi bir nüshanın hazırlanacağını duyurulduğunu ve üstelik nüshanın Paul Valéry'nin bir yazısı ile başlamasına karar verildiğini kaydettikten sonra, Valéry'nin bu yazıyı yetiştiremediğini, ancak ilgili nüshanın bu sebepten neşrinin durdurulmadığını, Valéry'nin geciken yazısının üç nüsha sonra neşredildiğini söyler:

İlmî bir yazı olduğuna, bir aktüalite meselesi olmadığına göre böyle bir gecikmenin bir makalenin kıymetini düşürmeyeceği aşikârdır. Profesörlük veya terfi meselelerinde bu neşredilmemiş makaleler nazar-i dikkate alınmaktadır. Bu hiç olmazsa fakültemizde bir teamüldür. Nitekim raportörlüğünü yaptığım bir komisyonunda Profesör B. Batıman'ın henüz neşredilmemiş yazı ve konferanslarını kendisinden istemiş ve okumuş idim. Şunu da söylemek isterim ki gerek benim gerek Bn. Buck'un yazıları vaktinde bitirilemediği için bu nüshaya giremedi. Hiçbirimiz arkadaşları itham etmedik, ne de baskısı tamamlanmak üzere olan ihtimamla hazırlanmış bir mecmuaya zorla ilave ettirmek isteyerek iki başlı doğmuş bir ucube haline sokmaya kalkışmadık.

Hülasa bu işte hiçbir kasıt yoktur ve aranması da doğru değildir. Bana gelince: Tabiatını bildiğim için şikâyetçi arkadaşına her meselede çok dikkatli davranırdım; binaenaleyh bu işin başlangıcında kendisini ihmal etmiş olmama imkân yoktur (İÜ 12/52).

Tanpınar'ın yazılı mütalaasının beşinci maddesi Adile Ayda ile Nesterin Dirvana arasında geçen derslik kavgası hakkındadır. Tanpınar'ın söylediğine göre, bu meseleden en geç haberi olan kendisidir. Çünkü "Bn. Ayda" bütün müracaatlarını doğrudan doğruya dekanlığa yapmaktadır. "Günlerce tereddütten sonra bir kere de şansımı ben deneyim dedim; kendilerinden sakın olmalarını rica ettim. Hadiseyi iki tarafı da memnun edecek bir şekilde hal yolunda tavassutumu teklif ettim." diyen Tanpınar, Adile Ayda'nın teklifi kabul etmediğini söyler. "Aramızdaki mükâlemeyi olduğu gibi aksettirsem hayali bir şey zannedilebilir" diyen Beş Şehir yazarı, Adile Ayda'nın en ufak ve tabii hadiselerle imkânsız manalar verdiğini, sonu gelmeyecek tefsirlerle mahiyetini büsbütün değiştirdiğini söyler. Tanpınar bir arkadaşı ile Adile Ayda arasında geçen bir hadisenin –Tanpınar 'her halde bu tarzda geçmediğine emin olduğum, der - tarif ve "rekonstrüksiyonunu" yaparken rezesi bozuk olan odasının kapısını ayağı ile hızla kapattığı için hademeler gelinceye kadar Türkoloji'deki odasında mahpus kaldıklarını söyler: "Böylece o kadar trajik başlayan şikâyetleri bu kendinden gelen komedi ile bitmiş ve kendisi de gülmüştü. Ben de vaziyeti hakikaten yumuşamış zannetmiş idim." (İÜ 12/52)

Tanpınar'ın mütalaasında ilgi çekici olan hususlardan biri de Adile Ayda'nın Tanpınar'ı "amirane tavırlar" takınmış olmakla itham etmesidir. Akademik meslekte amirane tavırlara ne dereceye kadar imkân olup olmadığını bilmediğini söyledikten sonra Tanpınar, kendisinin daima dostluğu tercih ettiğini belirttiikten sonra askerlik yaptığı zamana ait küçük bir anekdottan söz eder:

Herhâlde ben daima dostluğu tercih ettim; asker iken bölüğümde bile amirane tavırlar alamamıştım. Hatta 'Lütfen hazır olun' diye kumanda verdiğim için azarlandığımı hatırlıyorum. Bu itibarla işin içinde bir yanlışlık olsa gerektir. Hiç kimseyi şımartmadığım gibi çok hürmet ettiğim Nesterin Dirvana'nın ne kariyerdeki mevkiinin ne de terbiyesinin şımartmaya ve şımartılmaya müsait olmadığını ehemmiyetle arz ederim. Ne ben böyle bir şey yapacak mizaçtayım ne de Nesterin Dirvana böyle bir şeye müsaade edecek yaratılıştadır. Hadiseye

sebebiyet veren kelime diye zikredilen kelimeyi söylemiş olmasına çok hayret ederim; hatta hiç vaki görmem. Ben Nesterin Dirvana'yı daima kendisine hâkim, çalışkan ve nazik gördüm. Mesela imtihanlarda Nesterin Dirvana'nın imtihan yapmak hakkını Bn. Adile kabul etmemeye kalktığı zaman Nesterin Dirvana'dan meseleyi cevap vererek veya şikâyet ederek alevlendirmemesini rica ettim, derhal kabul etti ve sabır gösterdi. Aralarındaki mevzubahis hadise ile doğrudan doğruya alakadar olmadım, üzücü bir hadise telakki ettim fakat sebebiyet verdiğimi katiyen reddederim (İÜ 12/52).

Görüldüğü gibi Tanpınar'ın hem kendisi ve hem de akademide birlikte çalıştığı insanların mizaçları hakkındaki tespit ve tahlilleri hadisede bahsi geçen hemen herkesi birer roman kahramanı seviyesine yükseltir. Bilhassa kendisine dair tespitleri Tanpınar hakkındaki genel kanaate uymakta gibi görünüyor. Hayatında sanat dışında kalan hemen her şeyi ikinci derecede mühimseyen bir adamın bakış açısını gösteren akademideki gündelik meselelere yaklaşımı bu bakımdan bizi pek şaşırtmamalıdır. Bilhassa Adile Ayda hakkındaki tespitleri ise sanki Adile Ayda'yı, Tanpınar'ın herhangi bir romanında yahut hikâyesinde model olarak kullandığını düşündürmektedir. Sözünü ettiğimiz hadiselerin tarihi ile Tanpınar'ın *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* adlı romanının yayın tarihi birbirine çok yakındır. Dolayısıyla *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*'nde ispiritizma cemiyetine ve bizzat enstitüye ilişkin kısımlarında kullanılan malzemenin Tanpınar'ın akademideki tecrübeleriyle ilgili olduğu söylenebilir.

Üzerinde durduğumuz mütalaanın bir diğer maddesi, Adile Ayda'nın dilekçesinde Tanpınar'ı kendisinin "ilmî ve mesleki" varlığına zarar vermiş olarak suçlamış olması hakkındadır. Tanpınar bu konuda şunları söylüyor:

Şikâyetçinin 'dilekçesini sunmasına vesile olan ve 'mesleki, ilmi varlığını en can alacak noktasından vuran bir hareket' diye o kadar trajik şekilde vasıflandırdığı kitap meselesine gelince, maalesef hakikaten mutlak şekilde uzak ve tamamıyla yanlış bir şekilde aksettirilmiş bir vakıadır. Sıra ile cevaplandırmaya çalışıyorum:

a) Ne Sabahattin Eyüboğlu'nun tercümesinin ne de Süheyla Bayrav'ın Antolojisinin neşirlerine şifahen karar almış değilim. Eyüboğlu'nun Alman âlimi Curtius'den çevirdiği 'Fransız Medeniyeti' adlı kitabın basılması için geçen sene de yazı ile müracaat etmiştim. Dünyaca beğenilen ve klasik addedilen bir eserdir. Bir an evvel fakülte ve bilhassa Fransızca ve Türkoloji şubeleri için elde bulunmasını temin edemediğim için kendimi kabahatli buluyordum. Gönül isterdi ki Fransız filolojisinde Fransız Medeniyeti dersini veren şikâyetçi arkadaşımız da bu mühim eserin tab'ını benimle beraber istemiş olsun ve hatta bana hatırlatmış olsun. Binaenaleyh müracaatım ne şifahi ne de yalnız bu seneye aittir. Doç. Süheyla Bayrav'ın Antolojisi ise birkaç senedir tab'ını bekleyen bir eserdir. Mukaddimesi Türkçe' de orta çağ Fransız şiiri için yazılmış ilk ve çok esaslı etraflı bir etüttür. Tab'ına veya teksirine delalet ettiğim için kendimi mesut addederim (İÜ 12/52).

Adile Ayda, *Böyle İdiler Yaşarken* adlı hatıralarının Ahmet Hamdi Tanpınar

bölümünde, 1940-1945 yılları arasında Tanpınar'ın edebî çevrelerdeki adının "Kırtipil Hamdi" olduğunu hatırlattıktan sonra kendisinin Tanpınar'ın şiirlerinin ve nesirlerinin hayranı olduğunu söyler. Fakat Adile Ayda, aynı bölümde Tanpınar'ın Sabahattin Eyüboğlu'na hayran olduğunu, Fransızcası zayıf, kültürü sınırlı olan bu denemecinin, Tanpınar'ın gayreti ile Fransız Filolojisi Bölümüne öğretim görevlisi tayin edildiğini, Tanpınar'ın onu Fransız edebiyatı alanında büyük bir otorite saydığını, kaç defa Edebiyat Fakültesinin Zeynep Hanım Konağı'nda bulunduğu yıllarda, öğretim üyelerinin bulunduğu odada, doçentler ve profesörler dururken Sabahattin Eyüboğlu'na müracaat ederek "Kardeşim, yazar burada ne demek istemiş?" diye sorduğuna şahit olduğunu kaydeder. Adile Ayda'nın açık ya da ima yollu söylediklerinden Sabahattin Eyüboğlu'ndan hoşlanmadığı anlaşılmaktadır. Zaten dilekçesinde de Eyüboğlu'nu bir hizbin mensubu olarak şikâyet eder. (Ayda 1984: 208) Yine Adile Ayda'nın Tanpınar'ın da içinde bulunduğu bir grubun "hizip" oluşturdukları konusunda, daha büyük hadiselerle yol açan bir başka şikâyetini 1954 senesinin Nisan ayında basında çıkan haberler üzerinden takip edeceğiz.

Tanpınar'ın "mütalaa"sındaki bir başka bahis de, Adile Ayda'nın dekanlıktan gelen tamimlerin kendisinden gizlenmiş olduğu hakkındadır. Tanpınar hiçbir tamimin hiç kimseden gizli tutulmadığını ifade ettikten sonra, böyle bir iddiada bulunmanın iftira etmek anlamına geldiğini söyler. Bölümde/şubede kendisine mahsus bir odasının bulunmadığını, idari meselelerde kendisine asistan Adnan Benk'in yardım ettiğini ve kendisinin gelen tamimlere "arkadaşlara" ibaresini yazarak onun masasına bıraktığını belirtir. Akademik çalışmalarının fakülte tarafından yayımlanmasını isteyen öğretim üyelerinin dekanlığa başvurması gerektiği tarihi ihtiva eden tamimi de kimseden gizlemediğini söyledikten sonra Tanpınar;

Bütün fakülte öğretim üyeleri bütçe kabul edilir edilmez kitap meselesinin ele alındığını pek iyi bilirler. Şubeler içinde ise arkadaşların birbirlerine bahsetmeleri gayet tabiidir. Kitabı olanlar şubeyi veya dersi idare edene çok evvel bahsederler. Tamimi beklemeye ne ihtiyaçları vardır? İmalarda, telmihlerde bulunacakları yerde kitaplarından bahsetseler ne olur idi? Haydi bana bahsetmediler, hareketime takaddüm eden aylarda kendilerine ait meseleler için bana hiç haber vermeden daima dekanlığa müracaat ederlerdi. Prof. Macit Gökberk'e bu hususta tek bir kelime söylemiş olsalardı derhal beni ikaz ederdi; zira her müracaat için not aldığını bilirim. Hakikatte tamimler bu işte bir formalitedir, esas kitabı olanın daha evvel hareketidir. Şubelerde yapılan tamim yönetim kurulu bizzat ele almadan evvel şubece hazırlanmış bütün kitapların takdim ve tehirini temin için alınan bir tedbirdir (İÜ 12/52).

Tanpınar sonraki satırlarda Adile Ayda'nın kendisine yönelik ithamlarına cevaben, Adile Ayda'nın söylediklerinin iki taraflı veya bir taraflı bir ihmale yorulması çok kabil bir mesele olduğunu ve fakat buna rağmen Ayda'nın kendisini ithamının, trajik ifadelerini, can evinden vurmaların ne için olduğunu

sorar. Şikâyetçinin neden her yerde bir suikastçı, yüksek bir ihanet gördüğünü, gizli telmihler ile mevhum ihanet ve suikastlerin şumülünü çok müphem ve tehlikeli hudutlara kadar neden götürdüğünü anlamadığını, kendisinin de başka şubelerde derslerinin olduğunu, en az onlar kadar meşgul bulunduğunu söyler:

Bana hem de şahsına ait bu kadar ehemmiyetli bulduğu bu meselede yardım etmekten, ihtar etmekten çekinen bir arkadaşın beni bu şekilde itham etmeye ne hakkı vardır? Nerede ise insanın 'haber vermediler, çünkü şikâyet vesilesi hazırlamak istiyorlardı.' diyeceği geliyor. Galiba bazı ruhi haletler de hastalıklar gibi geçici olacaklar, çünkü böyle bir düşünce bu tecrübeye maruz kalmadan aklıma gelmezdi.

Tanpınar, şubede ve hayatında hiç kimsenin tesiri altında kalmadığını, bu isnadı da öbürleri gibi şiddetle ve ehemmiyetle yüksek senatonun aflarını rica ederek nefretle reddettiğini sözlerine ekler. Yine, bölümdeki diğer arkadaşlarını da – ki Adile Ayda'nın dilekçesinde suçladığı Nesterin Dirvana, Süheyla Bayrav ve Sabahattin Eyüboğlu olmalı - böyle bir tesir arzusundan "aynı şiddetle" tenzih eder.

Bütün bu meseleler hakkında Ahmet Hamdi Tanpınar'ın esas kanaati mütalaasının son paragrafındadır. Ona göre "bir hiç veya gayr-i mevcut şeylerin" etrafında koparılmaya çalışılan bu fırtınanın asıl saikini Adile Ayda'nın dilekçesindeki "Benim Ankara'da Fransız Edebiyatı doçenti iken ..." diye başlayan ve "Prof. Michaud zamanında pek müessir olmadı" kelimeleriyle biten kısımda aramanın en doğrusu olduğunu söyleyen Tanpınar, cümlelerini aşağıdaki satırlarla tamamlar: "Arkadaşımız hakiki bir vehim kurbandır ve bu itisaf manisi bizi de çarkı altına almak istiyor. Hakikatte ise ne ben ne de şubede herhangi bir arkadaş kendisi hakkında hiçbir fena düşünceyi taşımamıştır. Müdafaamı burada kesiyorum, zira bundan sonra söyleyeceğim her şey bir psikolojik vakıa üzerinde düşünmekten başka bir şey olamaz." (İÜ 12/52)

Ahmet Hamdi Tanpınar İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümü Yeni Türk Edebiyatı Profesörü olarak imzaladığı mütalaasının altına "Paris, 30. 6. 1953" ibaresini de ekler.²

Söz konusu yazışmalar Tanpınar biyografisinin kronolojisi bakımından mühim olan bazı bilgiler de ihtiva etmektedir. Mesela Prof. Michaud'nun Fransızca ve Roman Dilleri Şubesi başkanlığından ayrıldığı tarih Nesterin Dirvana'nın ve Süheyla Bayrav'ın tahkikat dosyasındaki mütalaalarından anlaşıldığı kadarıyla 1951 yılındaki Şubat devresi imtihanlarını tamamladıktan sonra olmalıdır. Tanpınar aynı senenin haziran ayında şube başkanlığına vekâlet etmek üzere atanır. Süheyla Bayrav'ın mütalaasında verilen bilgilerden anlaşıldığı kadarıyla

2 TTK Arşivi, İÜ Koleksiyonu, 12/52. Aynı dosyada, Adile Ayda'nın Tanpınar'a yönelik ithamlarına itiraz eden başta Nesterin Dirvana olmak üzere diğer öğretim üyelerinin de dilekçeleri vardır. Bilhassa Edebiyat Fakültesi Dekanlığı'nın 27 Kasım 1953 tarih ve 4573 sayılı yazısına Nesterin Dirvana'nın verdiği 22.12.1953 tarihli cevabi yazıya bakılabilir.

da 1 Nisan 1953 tarihinde de Paris'e gider:

Doçent Adile Ayda Prof. Tanpınar'ın şubeye ait meseleleri umumi toplantı yapmayı Nesterin Dirvana, Sabahattin Eyüboğlu ve benimle hal ettiğinden şikâyet ediyor. Prof. Michaud 1951 Şubat devresi imtihanlarında bulduktan sonra, fakülteden ayrılmıştır. Prof. Michaud'nun bıraktığı programı aynen takip edilen yaz sömestri içinde, umumi toplantıya ihtiyaç gösterecek bir mesele çıkmadığından toplantı yapılmamıştır. Haziran 951 imtihan devresinde ise tez jürilerini seçmek ve tezlerin münakaşasını yapmak üzere iki defa toplantı yapıldığını, Doçent Ayda acaba neden unutmuştur? Edebiyat tezlerinin yalnız kendisi, Cevdet Perin ve Prof. Tanpınar tarafından okunulmasını teklif eden ve benim böylece edebiyat jürileriyle ve imtihanlarıyla ilgimi kesmek isteyen Doçent Ayda şahsıma karşı dostluk hisleri beslemediğini o toplantıların birinde açıkça belli etmişti. 1951-1952 senesini mezuniyetle Paris'te geçiren Doçent Ayda, 1952 sonbaharında İstanbul'a dönmüş, fakat rahatsız olduğundan mezuniyet istemiş, böylece kış sömestrinin sonlarında derslerine başlamıştır. Prof. H. Tanpınar'ın 1953 Nisanının ilk günü mezuniyetle Avrupa'ya gittiği düşünülürse, mühim meselelerin (?) kendi tabiriyle bir hiziyle idare edildiğini müşahede etmek için, Adile Ayda'ya pek kısa zaman kalmıştır (İÜ 12/52).

Adile Ayda ile Nesterin Dirvana arasındaki birbirine yönelik suçlamalar, fakülte dekanlığının, üniversite rektörlüğünün, soruşturma komisyonlarının ve elbette şahitlerin verdikleri ifadeleri içeren yazışmaların Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı'na kadar gittiğini yine bahsi geçen iki öğretim üyesi arasında çıkan farklı sebeplere ilişkin kavgaların ve bu kavgalardan kaynaklanan şikâyetlerin üniversite senatosuna yazılan 1. III. 1956 tarihli Adile Ayda tarafından yazılan başka bir dilekçe ile devam ettiğini söyleyelim.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransızca ve Roman Dilleri Bölümünde 1951, 1952, 1953 hatta 1954 ve 1956 senesinde vuku bulan hadiselerin, 1954 senesi Nisan ayında basına yansıyan ve Ahmet Hamdi Tanpınar'ı da ilgilendiren bir başka yönü daha vardır.

Tanpınar günlüklerinde fakülteden hoşlanmadığını hatta hocalığı pek sevmediğini sık sık söyler. Fakülteden hoşlanmamak elbette hem hocalığı sevmemek hem de fakülteadaki ilişkilerden rahatsız olmak anlamına gelmektedir. Tanpınar'ın mizacı anlaşıldığı kadarıyla küçük hesaplara, amiyane tabirle ayak oyunlarına, dalaverelere ve daha da önemlisi birtakım hiziyle mensup olarak başkalarının hak ve hukukunu çiğnemeye pek müsait değildir. Fakat yine de kendi meşrebine göre kurduğu münasebetlerden, içinde bulunduğu çevrelerden dolayı Tanpınar da bir hizbin mensubu olarak tavsif hatta tasnif edilmiştir.

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Darülfünun'daki talebelik senelerinden tanıdığı bazı isimlerle münasebeti otuzlu yıllarda da devam etmiş fakat galiba kendisi üniversiteye geçtikten sonra kesilmiştir. Aşağı yukarı hemen hepsi yirminci yüzyılın başında doğan Necip Fazıl Kısakürek, Peyami Safa, Fikret Adil, Mustafa Şekip, Eşref Şefik, Namık İsmail, İbrahim Çallı, Elif Naci ve Muhtar'dan oluşan

Tanpınar'ı da dâhil edebiliriz. Galiba bu isimlerin arasında sadece Mustafa Şekip tunç, diğerlerinden yaşça büyüktür. Tanpınar'ın sözünü ettiği bohem dostlarıyla münasebetleri galiba 1920'li yıllardadır. Çünkü Fikret Adil'in İntermezzo ve Asmalı Mescit 74 adlı kitapları bohem bir sanatkâr grubunun anlatmaktadır.

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın bu grupta münasebeti bazı sebeplerden dolayı bir süre sonra kesilir. Bu sebepler arasında vazife dolayısıyla İstanbul'dan ayrılmak, siyasi endişeler yahut ölüm gibi sebepler sayılabilir. Ancak sanat ve edebiyat tarihinde gençlik yıllarında çok yakın münasebetleri olmuş bazı isimlerin birbirlerinin çok özel hallerine şahit olduklarına dair bir yığın hatıra vardır. Kaldı ki ilk gençlik yıllarının heyecanıyla genç sanat heveslileri sonradan pişman olacakları birtakım tercihlerde de bulunmuş olabilirler.

Tanpınar *Günlükler*'inin 11 Aralık 1958 tarihli sayfasında "Dostoyevski'nin *Yer Altı*'ni okumaya kalktım. Benim şimdiki vaziyetimden bir parmak ötede. Necip Fazıl [Kısakürek] yeniden moda olmuş, korkuyorum, şantaj başlayacak." (Tanpınar 137) dedikten sonra bazı büyük eserleri hayatının arızalarıyla daima karıştırdığını ve sonuna kadar okumaktan korktuğunu söyler. Söylediğine göre ömrünün bir hadisesi vardır ki bahsedilmesinden korkmaktadır. Tanpınar, paragrafı "Necip de Nihat da bunu yapabilirler. Şantaj." (Tanpınar 137) cümlesiyle bitirir.

Yine bir zamanlar çok yakın dost oldukları Peyami Safa'nın jurnal, şantaj dâhil hiçbir şeyden çekinmediğini, fakat buna rağmen kendisini sevdiğini söyler. Uzun bir dostluk devreleri olmuştur. Peyami Safa'nın kendisine mahsus bir nezaketinin, zekâsının ve hatta tatlılığının olduğundan ve oğlu öldüğü zaman ona çok acıdığından bahseder. Fakat Edebiyat Fakültesi için verdiği jurnaller yüzünden oğlunun vefatından sonra "ta'ziyet" etmemiştir. Söylediğine göre Peyami Safa, Demokrat Parti döneminde zaman zamsan hakiki bir jurnalcidir. Üstelik Necip Fazıl Kısakürek'le bu konuda teşrik-i mesai edecek kadar jurnalcidir. Peyami Safa'nın ölümünü öğrendikten sonra yazdığı bu satırların arasına ona acıdığını da ekler. Fakat ölen Peyami'ye acımamıştır: "Ölen Peyami'ye değil, Necip'te olduğu gibi başından kaybettiğimiz Peyami'ye acıdım. Hepimiz gibi otodidaktti. Okuduğu şeylerden, hepsine işine gelmek üzere inanıyordu. Fakat en ziyade inandığı şey kendisiydi. Karısı talebem Melâhat hasta idi" (Tanpınar 296-297).

Aynı konuda "Peyami, Çallı... ..Muhtar, Necip, Fikret Adil, [Mustafa] Şekip [Tunç], Eşref Şefik, bunlar bir devrin bohemydiler" (Tanpınar 297) diyen Tanpınar, bu bohemde üslubun Peyami Safa ile İbrahim Çallı'dan geldiğini, Namık İsmail'in ise aile çocuğu sıfatıyla bu boheme iştirak ettiğini, Elif Naci'nin üç kat "rate" olduğunu ilave eder. Fakat onlar range adamları diyen Tanpınar, Namık İsmail'in ve Ahmet Haşim'in ölümlerinde onlarla beraber olduğunu, Çallı'nın Namık İsmail'in cenazesinden dönüşte sabaha karşı bir barda "Güzel, sportmen Namık öldü. Ama sarhoş Çallı yine yaşıyor" (Tanpınar 297) dediğini kaydeder:

Şimdi bakıyorum bütün bunlara ve hepsi bana hem gülünç hem çok insani geliyor. Peyami ile birkaç defa kokain de çektik. Fakat verdiği baş ağrısı tahammül edebileceğim gibi bir şey değildi. O tahammül ediyor, az sarhoş oluyordu. Son karşılaşmalarımızdan birinde, Belediye Gazinosu'nda o sessiz ve korkunç ve gülünç sahne de oldu. 'Hülyalarımın melikesi de işe razıydı. Ey Baudelaire, o gece seni ne kadar çok anmam gerekirdi, fakat biraz sonra erotik iltifatların cennetinde idim. İşte Peyami bu cins Peyami idi.

Vücutça, yüzün kendisi, gözlükleri, yan bakışı ve nezaketi ile Peyami daima karıncaya benzerdi. Sinistre bir tarafı vardı. İnsan keşfetmesinden hoşlanır, fakat sonra kendi çerçevesinden çıkınca nazikâne düşman olurdu. Bazen de açıkça. Cahit Sıtkı (Tarancı) ve *Çocuk ve Allah* şairi (ile) böyle oldu.

Bir gün benim için 'Şu devlet ne güzel şey. İnsana hem psikoloji öğrenmesini sağlıyor hem de para veriyor' demişti. Kutsi'yi de kendisinin keşfettiğine kani idi. Ona da düşman oldu. Bana muhabbeti, hakkında tek tenkit yazdığım içindir. Beyhude kaybettiğim senelerdi bunlar. İçki ve can sıkıntısı... (Tanpınar 297)

Yukardaki satırlar *Günlükler*'in 16 Haziran 1961 tarihli sayfasında kayıtlıdır. Yani Tanpınar, Peyami Safa ve bir zamanlar birlikte olduğu arkadaşları hakkındaki kanaatlerini ölümünden yaklaşık altı ay önce yazmıştır. Notlardan anlaşıldığı kadarıyla, Tanpınar'ın söylemediği bir tarihte Necip Fazıl, Nihat (muhtemelen Mustafa Nihat) ve sonra da Peyami Safa'nın da bulunduğu bir ortamda hatırlamak istemediği yahut hatırladığında utandığı bir hadise yaşanmıştır. Tanpınar 1958 yılının 11 Aralık tarihine ait günlükte "Necip de Nihat da bunu yapabilirler: Şantaj..." derken muhtemelen hatırlanmasını istemediği bir hadiseyi kastetmektedir.

Fakat 1958 yılından epeyce geriye giderek, basına yansıyan ve Necip Fazıl Kısakürek, Peyami Safa ve Ahmet Hamdi Tanpınar'ın adlarının geçtiği bir jurnal hadisesini resmi evraktan takip edebilmekteyiz.

İstanbul Cumhuriyet Müdde-i Umumiliği Basın Bürosu'nun, Yüksek Adliye Vekâletine gönderdiği "Büyük Doğu gazetesinde üniversiteye taalluk eden yazılar hak." başlıklı resmi yazı *Büyük Doğu Gazetesinin* 24 Nisan 1956 ve 7 Mayıs 1956 tarihleri arasında neşredilen sayılarında bulunan edebiyat fakültesi hakkındaki neşriyata dairdir.

Gazetelerden ve resmi evraklardan takip edebildiğimiz kadarıyla Demokrat Parti'nin iktidar yıllarında İstanbul Üniversitesi ve bilhassa Edebiyat Fakültesi çeşitli vesilelerle sık sık gündeme gelir. Bunlardan ilki yukarda anlatıldığı gibi Adile Ayda ile Nesterin dirvana arasındaki kavga/tartışma yüzünden hadisenin basına aksetmesi ve bu olaydan dolayı Adile Ayda'nın Tanpınar hakkında şikâyette bulunmasıdır. Galiba o senelerdeki en masum hadise, Adile Ayda ile Nesterin Dirvana arasındaki bu kavgadır. Çünkü 1952 senesinde *Büyük Doğu Gazetesinin* 18 Haziran 1952 tarihli nüshasının birinci sayfasında "İstanbul Üniversitesinde Komünist kundakçılığı: Edebiyat Fakültesinin Her Bakımdan İç

Yüzü: Buyurun ve Görün" manşeti atılır. "Buyurun ve Görün" ibaresinin hemen altında büyük harflerle "İFŞA" yazmakta, yanında da "Topyekün Edebiyat Fakültesi"ibaresi bulunmaktadır. Gazete bu haberde başta İsmail Hikmet Ertaylan olmak üzere, Edebiyat Fakültesindeki "en hafif tabirle" aşırı solcu denilebilecek profesör, doçent ve asistanların teker teker isimlerini verdiği ve bütün iç yüzlerini döktüğü iddiasındadır. İsmail Hikmet Ertaylan'ı "G. P. U." ajanı olarak suçlayan gazete, "Edebiyat Fakültesinin Aşırı Solcu Hocaları" başlığı ile bir de isim listesi yayınlar. Bu isimler sırayla "İsmail Hikmet, Sadrettin Celal, Ahmet Caferoğlu, Sabahattin Rahmi, Bayan Mina, Bayan Halet, Anheger, Bayan Mualla, Bayan Halide Dolu, Cemil Meriç ve Marchand"dan müteşekkildir. Haberin gazetenin altıncı sayfasındaki devamında ise her bir ismin karşısında kendisinin komünistliğine dair delil mahiyetinde birtakım bilgiler verilmektedir. Mesela gazetenin altıncı sayfasındaki listede Sabahattin Rahmi (Eyüboğlu)'nin karşısında şu satırlar bulunmaktadır:

Derin ve ince bir sanatkâr mizacı içinde, belirsiz ve aşırı bir solcu... Hasan Ali Yücel devrinde, Ankara'da, Yenişehir'deki bekâr apartmanını sevgili bakanının heves ve meraklarına mekân olarak tahsis eden zat... Anheger'in aziz dostu ve hamisi...

Hasan Ali Yücel zamanında Maarif Vekâleti tercüme bürosunu (Polit-Büro) nun şubesi haline getirmiştir. Nazım Hikmet'e hapisanede başka bir isim altında tercüme yapıtarak yardım eden veya bu yardımı Maarif Vekâletine aşıl原因an işte bu zattır! Kendisinin üniversiteye kayrılışında elbette ve başta İsmail Hikmet bulunmak üzere, o zamanki dekan Mazhar Şevket ve (şaircik) Profesör Ahmet Hamdi Tanpınar amil olmuşlardır. Nazım Hikmet'in affı için üniversiteden başlatılan harekette, işbu Sabahattin Rahmi Eyüboğlu başlıca faaller arasındadır.³

Bu satırların altındaki imza ise "Dedektif X Bir" şeklindedir ki bu imzanın Necip Fazıl Kısakürek'e ait olduğu bilinir. Gazetenin sonraki sayılarında bilhassa İsmail Hikmet Ertaylan ve Cevat Dursunoğlu hakkında da çok ağır ithamlar bulunmaktadır. Edebiyat Fakültesindeki gençlerin komünizm ve materyalizm tesirinde gayet sefil ve sefil bir hayat sürdürdüklerinden bahseden Dedektif X Bir yazının devamında "Hollywood" adı verilen fakülte kantininde genç kızların hal ve hareketlerindeki serbestlik ve Profesör Ahmet Caferoğlu'nun kız öğrencileriyle olan münasebeti hakkında yorumlarda bulunur.⁴

Büyük Doğu Gazetesinin altı gün süren yazı dizisinde Edebiyat Fakültesini komünistlerin ele geçirdiğinden, fakültede ahlaksızlığın yayıldığından, akademik anlamda bir gayretin olmadığından ve bilhassa Almanya'dan gelen profesörlerin hemen tamamının komünist olduğundan söz edilmektedir. Bir başka dikkat

3 Dedektif X Bir, *Büyük Doğu*, 18 Haziran 1952, s. 1, 6. Bahsi geçen yazıda Tanpınar dışındaki isimler hakkında da garip iddialarda bulunmaktadır.

4 Bu konuda *Büyük Doğu Gazetesinin* 19, 20, 21, 22, 23, 24 Haziran 1952 tarihli nüshalarına bakılabilir.

çekici husus ise İsmail Hikmet Ertaylan'ın asistanı Halide Dolu ile bir erkek öğrenci arasında gayr-i meşru ilişkinin olduğu ve öğrencinin cezalandırılarak fakülteden atıldığı bilgisidir. Asistan Halide Dolu, İsmail Hikmet Ertaylan'ın asistanıdır ve Dedektif X Bir onun hakkında çok ağır ifadeler kullanmaktadır.

Büyük Doğu gazetesinde, 1952 senesi haziran ayında yayınlanan bu haberlere dikkat çekmemizin sebebi elbette Ahmet Hamdi Tanpınar'la ilgisinden dolayıdır.

Yıllar sonra (1956) Ahmet Rauf Tanır adında, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinden atılmış bir öğrenci Edebiyat Fakültesi ve Komünizm başlıklı bir küçük kitapçık (32 sayfa) yayınladı. Bu küçük kitapçıkta bilgilere, daha doğrusu suçlamalara dayanılarak üniversite bünyesinde soruşturma açılır. Öte yandan *Büyük Doğu*, 24 Nisan 1956 tarihli nüshasından itibaren, İfşa başlığıyla ve Dedektif X Bir imzasıyla bilhassa edebiyat fakültesindeki öğretim üyeleri aleyhinde yeniden neşriyata başlar. Hakkında soruşturma açılan isim Mina Urgan'dır. Mina Urgan, bilindiği gibi, Refik Halit Karay'ın üvey kızıdır ve Cahit Irgat'la evlidir. A. Rauf Tanır'ın yukarıda bahsi geçen kitapçığında - broşür demek daha doğrudur- başka öğretim üyeleri yanında Mina Urgan hakkında da suçlamalarda bulunmakta ve onun 1951-1952 ve 1952-1953 senelerinde, girdiği İngiliz Medeniyeti adlı derste Thomas Paine, *Reason of Age* adlı kitabı üzerinden komünizm propagandası yaptığını ileri sürmektedir. Bunun üzerine Millî Eğitim Bakanlığı'nın üniversite rektörlüğüne gönderdiği yazı ile Mina Urgan hakkında soruşturma açılır. Bahsi geçen dönemde Mina Urgan'dan ders almış bulunan ancak artık mezun durumda olan öğrencilerin ev adresleri temin edilerek hemen hepsine Mina Urgan'ın derslerde komünizm propagandası yapıp yapmadığı sorulur. Öğrencilerin hemen hepsi yazılı ifadelerinde böyle bir kitap okumadıklarını, Mina Urgan'ın komünizm propagandası yapmadığını ve üstelik bazıları böyle bir ders görmediklerini dahi söyler. Ancak tahkikat dosyasındaki tutanaklar arasında Ali Nihat Tarlan'ın, Adile Ayda'nın ve A. Rauf Tanır'ın ifadeleri dikkat çekicidir (İÜ 12/52).

Büyük Doğu'nun konu hakkındaki neşriyatında. A. Rauf Tanır'ın broşüründe verilen bilgiden daha fazla ve daha ayrıntılı bilgi vardır. Bunun iki sebebi olabilir. Ya Ahmet Rauf Tanır, Edebiyat Fakültesi idarecileri ve öğretim üyeleri hakkında *Büyük Doğu*'ya daha ayrıntılı bilgi vermiştir yahut Ahmet Rauf Tanır'ın beyanlarına gazete çalışanlarından biri eklemelerde bulunmuştur. Mina Urgan hakkındaki tahkikat dosyasında ve aynı konuya dair *Büyük Doğu*'daki suçlamalarda bizi ilgilendiren Tanpınar hakkındaki ifadeler olduğuna göre, her iki kaynaktan Tanpınar hakkında söylenenleri karşılaştırmak icap eder.

A. Rauf Tanır'a ait broşürde Tanpınar'ın da bir hizbe mensup olduğu, bu hizbin de Nazım Hikmet hizbi olduğu kaydedilmiştir. *Büyük Doğu*'da ise sadece ait olduğu hizbin adı verilirken ve Sabahattin Eyüboğlu'nun fakülteye alınmasında "şaircik" Ahmet Hamdi Tanpınar'ın tavassutunun olduğu söylenmektedir. Tanpınar hakkında sarf edilen "şaircik" ifadesi A. Rauf Tanır'a ait değildir;

muhtemelen gazetenin sahibi ve başyazarı Necip Fazıl Kısakürek'e aittir.⁵

Büyük Doğu'nun Tanpınar aleyhindeki asıl neşriyatının tarihi gazetenin 9 Mayıs 1956 (Çarşamba) günkü sayısıdır. Detektif X Bir imzalı yazı yine birinci sayfadan girilmiştir. Gazetenin birinci sayfasının sağ üst köşesinde, yine "Edebiyat Fakültesi ve Komünizm" başlığı altında Ahmet Hamdi Tanpınar'ın bir fotoğrafı vardır. Fotoğrafın hemen yanında ise şu ifadeler dikkat çeker: "Eyüboğlu'nun dostu - Fotoğraflı komünist talebe fişleri -Paris'teki kızıklar karargâhı- Dino'ların evi- Fransız komünistleriyle elbirliği -Azra Erhat'ı himaye- Sonra da Edebiyat Fakültesi'nde profesör". Yazının tamamı sekiz maddeden oluşmakta ve şu satırlarla başlamaktadır: "Mebusluktan ayrılmasıyla Edebiyat Fakültesine girmesi arasında geçen zaman zarfında yani İkinci Cihan Harbi'nin hitam bulduğu senelerde komünistlerin tesiri altına düşmüştür" (Tanpınar 5). Yazının devamında Sabahattin Eyüboğlu'nun Edebiyat Fakültesine alınmasından sonra, en çok Hamdi Tanpınar üzerinde müessir olmaya çalıştığından ve muvaffak da olduğundan ve ikisinin daima beraber bulduklarından bahsedilir. Yine "1948 veya 1949" senesinde Rektörlükçe, vekâletin ikazı üzerine, muayyen bazı komünist talebeler hakkında tahkikat yapıldığı sırada, Süheyla Bayrav'ın kendisine: 'Fotoğraflı komünist talebe fişleri size de gönderildi mi?' sorusuna, odada bulunan bir şahidin huzurunda "Aman sormayın, eteklerim tutuştu!" dediği bilgisi verildikten sonra, Tanpınar'ın 1953 senesinde Paris'te bulunduğu sırada, hemen her gün Saint-Michel bulvarındaki 'LeMahieu' kahvesinde Pertev Naili Boratav'la buluşarak saatlerce konuştuklarına o zamanlar Paris'te bulunan bütün Türk talebelerinin şehadet edebileceği kaydedilir: "Bilindiği gibi Pertev Naili Boratav Ankara Dil - Tarih Fakültesinden komünistlikten dolayı atılmış bir doçenttir" (Tanpınar 5).

Yine Dedektif X Bir'in söylediğine göre, Tanpınar Paris'te bulunduğu sırada komünistlerin buluşma yeri olan 'Schola Cantorum' (Saint- Jacques sokağı) pansiyonuna sık sık gidip gelmiştir. Üstelik "Paris'te iken tanınmış, aşikâr Türk komünisti Abidin Dino'nun eşi Güzin Dino'nun evindeki toplantılara muntazaman devam etmiş ve tam ahenk göstermiştir" (Tanpınar 5). Dedektif X Bir'e göre bir Fransız talebesi Güzin Dino'nun bu toplantı veya ziyafetleri Türk komünistleriyle Fransız komünistlerini birbirleriyle tanıştırmak gayesiyle yapmaktadır. Dedektif X Bir, bu toplantıların sürekliliğini ve bu haberin *Büyük Doğu*'da yayımlandığı günlerde de devam ettiğini vurgulamak için paragrafın sonuna "Şimdi de yapmaktadır" (Tanpınar 5) cümlesini ekler.

Tanpınar'ın Edebiyat Fakültesi'ndeki komünistlerle ilişkisi hakkındaki bu yazının sonunda Dedektif X Bir, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Paris'ten döner dönmez, 5 Fakültede üç hizip vardır: Bunlar Mazhar Şevket İpşiroğlu, Macit Gökberk ve Nasım Hikmet hizbidir. Fakat bunların en tehlikelisi Nazım hikmet hizbidir. Fakat bu hizbin içinde de birer kilik vardır: Mazhar Şevket İpşiroğlu, Macit Gökberk, Hikmet Ertaylan, Ahmet Hamdi Tanpınar, Besim Darkut, Berna Moran, Halet Çambel, Mina Urgan, Nezihe Aras, Azra Erhat ve Beklan Birant. Bu konu için bkz. TTK Arşivi. İÜ Koleksiyonu, 250/2/17-18

ilk yaptığı işin, "mahut Azra Erhat"ı Edebiyat Fakültesi'ne aldirmek için gayret ve faaliyet sarf etmek olduğunu ifade eder. Tanpınar bu işte, Mazhar Şevket İpşiroğlu, Macit Gökberk ve Süheyla Bayrav ile uğraşmıştır. Fakat Tanpınar'ın komünistliğine ya da daha hafif bir ifadeyle komünistlerle iş birliği yaptığına dair bu haberin asıl mühim satırı son cümledir:

"Edebiyat Fakültesinde Tanpınar, ilmi ve bedii bir Moskova çeşmesidir."⁶

---

⁶ Agm., s. 5. Gazetenin 10 Mayıs 1956 tarihli sayısında bulunan bir yazıda ise İsmail Hikmet Ertaylan çok ağır ifadelerle suçlanmaktadır.

KAYNAKÇA

Edebiyat Fakültesinde Bir Hadise, *Cumhuriyet* gazetesi, nr. 10377, 20 Haziran 1956, s. 1, 6.

TTK Arşivi, İÜ Koleksiyonu, 12/1.

TTK Arşivi, İÜ Koleksiyonu, 19.

Adile Ayda. *Böyle İdiler Yaşarken*, 1984, Ankara.

TTK Arşivi, İÜ Koleksiyonu, 20.

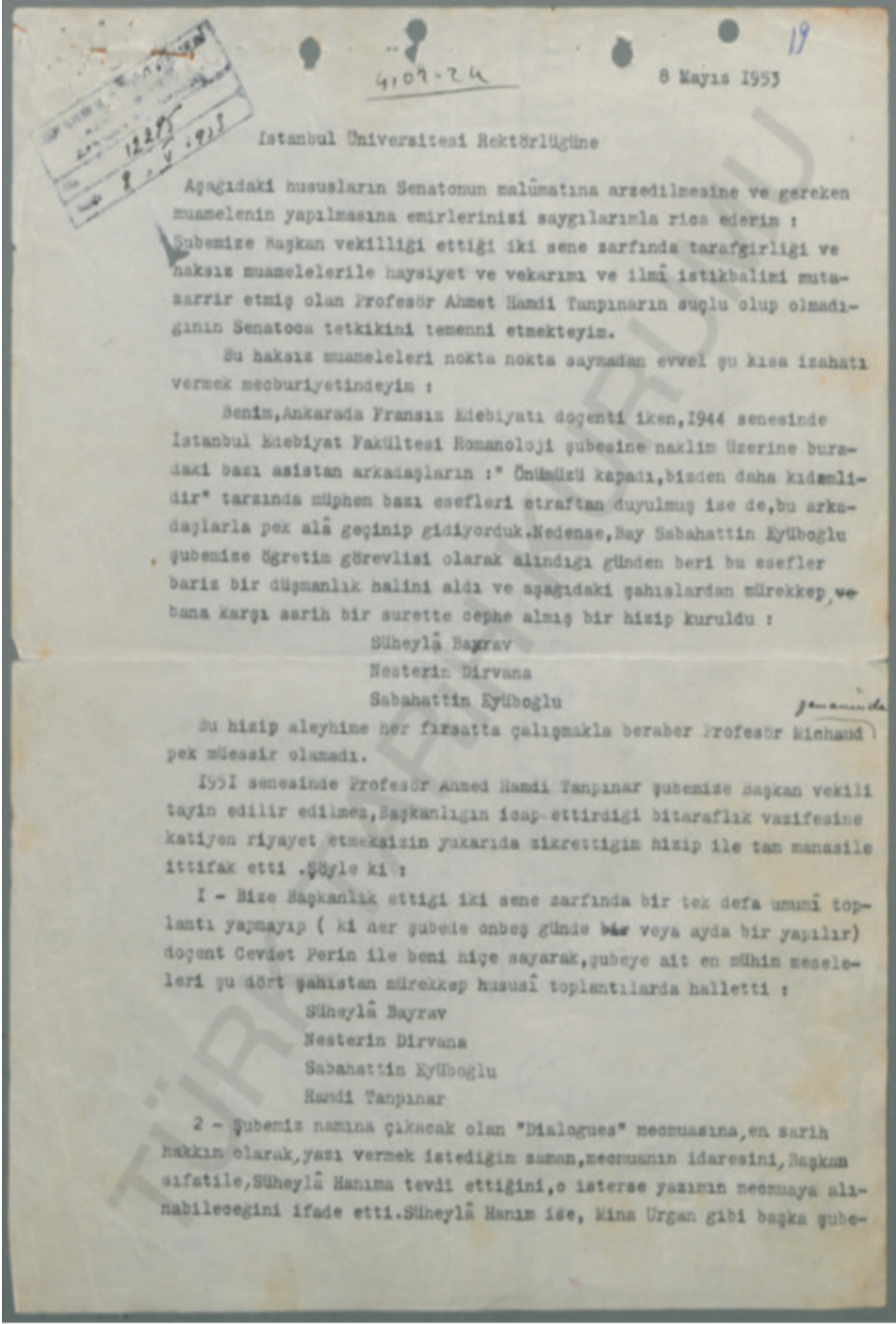
Tanpınar, Ahmet Hamdi. *Günlüklerin Işığında Tanpınar'la Başbaşa*. Hazırlayan İnci Enginün-Zeynep Kerman, Dergâh Yayınları, 2015.

Dedektif X Bir. "İstanbul Üniversitesinde Komünist kundakçılığı: Edebiyat Fakültesinin Her Bakımdan İç Yüzü: Buyurun ve Görün." *Büyük Doğu*, s. 1, 18 Haziran 1952, ss. 6.

Dedektif X Bir. "Edebiyat Fakültesi ve Komünizm: Tek Tek Bünye ve Radyografileri: Ahmet Hamdi Tanpınar." *Büyük Doğu*, 9 Mayıs 1956, ss. 1-5.

Dedektif X Bir. "Edebiyat Fakültesi ve Komünizm: Tek Tek Bünye ve Radyografileri: İsmail Hikmet Ertaylan." *Büyük Doğu*, 10 Mayıs 1956, s. 1-5.

Ek-1: Adile Ayda'nın Şikâyet Dilekçesi

- 2 -

lere mensup kimselerden yazı aldığı halde, benim yazımı reddetmek cür'etini gösterdi. Bu vaziyet karşısında Yönetim Kuruluna müraaet ederek mecmuaya cebinden ödeyeceğim bir formanın ilâvesine müsaade istedim. Ve bugün geniş araştırmalara dayanan ilmi makalem, derginin son formasında, bir takım bibliyografi ve ilânlardan sonra yer alacaktır.

3 - Profesör Hamdi Tanpınarın Süheylâ Hanıma mecmua âhususunda verdiği gayri mevrû salâhiyet nasıl bana karşı âmirane tavırlar takınmasına ve mevrû bir hakkımı çignemeğe kalkmasına sebebiyet verdi ise, Bayan Nestenin Dirvana daha ileri giderek ve Profesör Tanpınarın şımartıcı muamelesinden cesaret alarak, kâstahlığı o derece ileri vardırıdı ki, 3 Mart 1953 tarihinde ders verdiğim sırada, içeri girerek 16 talebemin husurunda bana üç defa "Terbiyesis!" diye bağırdı.

4 - Arzedeceğim dördüncü nokta bugün (8 Mayıs 1953) haber aldığım, bu dilekçeyi sunuma vesile olan ve mesleki, ilmi varlığımı en can alacak noktasından vuran bir hareket ve bir keyfiyettir:

9 Ocak 1953 tarihinde diğer şubelere olduğu gibi, bizim şubemize de, Dekanlıkça bir tamin gönderilmiş, şube dahilinde eserlerini bastırarak isteyenlerin bir ay zarfında bunu bildirmeleri istenmiştir. Ben Fransaya yaptığım bir senelik tetkik seyahati neticesinde tamamlanmış olduğum eser için bu tamin dört gözle beklediğim halde, tamin benden gizli tutulmuş ve gösterilen müddet zarfında Profesör Hamdi Tanpınar Bay Sabahattin Kyüboğlu ile Bayan Süheylâ Bayrav'ın birer eserini Dekanlığa şifahen bildirerek tetkiki için komisyona kurduğunu ve kabul ettirmiştir. Her sene gelmesi mutlak olan böyle bir taminin Mayıs ayına kadar gelmeyi göze hayret etmez üzerine kaleme müraaetle yukarıdaki tafsilâtı öğrenmiş bulunuyorum. Sui niyet taşıyan bir şümenin emellerine Profesör Hamdi Tanpınar'ın nasıl alet olduğuna bundan daha iyi bir delil olamaz. Profesör Ahmet Hamdi Tanpınar, içtimai görüş ve tenayülllerine iştirak etmediğim ve hiç güphesiz bu sebeple şahsına karşı husumet duyan ve şube dahilinde aleyhine bir cephe kurmaya muvaffak olan Bay Sabahattin Kyüboğlunun tesiri altında kalmış ve Başkanlık vasifesini sui istimal etmiştir. Aynı şahsın tesirile, dört doçenti olan ve bir tek profesörü olmayan şubenin hususi rekabet havasından faydalanarak haklarını çigmiş, ilmi faaliyetleri, mesleki hayat ve istikbalini mutasarrir eden hareketlerde bulunmuştur. Mesuliyetinin tesbitini ve gereğinin yapılmasını saygılarımla rica ederim.

Fransis Edebiyatı doçenti

Adile Dyda
8.V. 1953

3

Handwritten notes and signatures on the left side of the page, including "S. V. 1953" and "Adile Dyda".

tesisinden beri- katibi asistan Adnan Benk idi. Aradağ'ın Doçent Şühayla Bayrav'ın alkâsı bu nüshanın bir kısmını edebiyatta neş'e mevzuuna tahsis ettiğinin ismi. Teklif kendisinin oldu. Ku için alkâdâr oluyordu. Nüshanın programı yapılırken diğer şubelere de bildirdik, arzu edenler bize bu mevzu dair makale vasdettiler; bunlar meyanımıza konu şubelerden Prof. Benelli; Prof. Blackstone, Doç. Urgan; Doç. Mehmed Kaplan var idi. Şikâyetçiye de söyledim ömâlî şöyle olsa gerektir: "Mezuma ile Adnan Benk mesguldür. Yazıların toplanması için Şühayla Bayrav kendisine yardım etti; meseleyi onların öğrenin". Şikâyetçi arkadaşından makale istememiş değildir. Kendi; Avrupa'ya gidince makale istemiş, oradan gönderceğini söylemiş idi. Göndermediler. Döndükten sonra, makalecinin girmeşi için dekanlığa, müraعات ettiler; dekanlık nazari dikkatini cebbettikten sonra yukarıdaki emleği söyledim. Ayrıca da Adnan Benkten vaziyeti sordum, on formanın dolduğunu ve makale kabul etmek için tesbit edilirseceğin tahmin edildiyini; söyledi. Bu arada, Bn. Ayda, her zaman komşu ve dağın olmasında arkadaşları Doç. Şühayla Bayrava doğrudan doğruya bu arzusunda hiç bahsetmeyip oldukça ağır ve tehditkar bir mektup gönderdiğini öğrenim.

İki bir mecmuada bir nüshaya geçiken yazı öbür nüshaya devredilir. Mecmuanın kapısı ancak mayyan bir zaman için açık durur; aksi takdirde bir kaç ay fasıla ile gelecek yazıların sonu gelmeyeceği için mecmuanın çıkması inkâsına olur. Mecmuanın teknik işlerinden mesul olanlar ellerinde hazır bir fon olduğu, gelecek nüshanın tab'ına derhal bağlamak inkâsını verdiği için bu geçikmeden hatâ mümkün olurlar. (Meselâ: 1938'de "Nouvelle Revue Française" Goethe için bugün adeta klasikleşen bir hususi nüsha hazırlanmıştı. Altı ay evvelden ilân edilen bu nüshanın müdiresi Valéry'nin bir yazı ile bağlıyacaktı. Valéry bu yazıyı yetiştiremedi. Bu nüsha bu sebepten dolayı geri kalmıştı. Valéry'nin geçiken yazısı üç nüsha sonra çıktı. Bu bîşerese misal aramızın bir tanesidir.)

İki bir yazı olduğuna; bir aktualite meselesi olmadıkça göre böyle bir geçikmenin bir makalenin kıymetini düşürmeyeceği aşikârdır. Profesörlük ve ya terfi meselelerinde bu neeredilme miş makaleler nazari dikkate alınmaktadır. Bu niçinlemez Fakülte'de bir tasallür; notekim rapörtörliğinde yaptığın bir komisyonla Profesör B. Batman'ın henüz neeredilmediği yazı ve konferanslarını kendisinden istemiş ve okuması idi. Bu itibarla pratik bakımdan hiçbir zararı da olmaz idi. Şunu da söylemek isterim ki gerek benim gerek Bn. Bucuk'un yazıları vaktinde bitirilemediği için bu nüshaya girmedi. Hiçbirinin arkadaşları itham etmedik; ne de baskısı tasallürüne üzere olan ihtimalla hazırlanmış bir mecmuya zorla slave ettirmek istiyerek iki bağı doğrusu bir ucube haline sokmağa kalkışmadık.

Bilâsâ, bu işde hiçbir kasıf yoktur ve aramızda da doğru değildir. Bana gelince: tabiatını bildiğin için şikâyetçi arkadaşına karşı her meselede çok dikkatli davranırdın; binasaleyh bugün başlangıcında kendisini ihmal etmiş olmasa inkân yokdur.

3) Doçent Westerin Birvana ile aralarında geçen meseleden en geç ben haberdar edildim, sıra Bn. Ayda müraعاتlarını dekanlığa yaptıkları; günlerce tereddütten sonra bir kerere şansıma ben deneyin dedim; kenillerinden sâkin olmalarını, hadiseyi iki tarafı da mümkün edecek bir şekilde hal yolunda tavassutum teklif ettim. Kabul etmediler. Aramızda geçen makalemi olduğu gibi aksattiren hayalî bir şey sanedilebilir; Filhakika ; en ufak ve tabii hadiselere inkâsız münâlar veriyor, sonu gelmeyece-

tefsirlerle mâhiyetini bütünü değiştiriyordu. Hatta bir

para
etti.

ele alındığını pek iyi bilirler. Şubeler içinde ise arkadaşların birbirlerine bahsetmeleri gayet tabiidir. Kitabı olanlar gubeyi veya dersî idare edene çok evvel bahsediler. Tamamı beklemeye ne ihtiyaçları vardı, İmalarda, telmihlerde bulunacakları yerde kitaplarından bahsetmeler ne olur idi ? Haydi bana bahsetmediler, hareketine takaddün eden aylarda kendilerine hit meseleler için bana hiç haber vermeden daima dekanlığa müracaat ederlerdi. Prof. Macid Gökbek'te bu hususta tek bir kelime söylenmiş olsalar ki derhal beni ikaz ederdi ; sıra her müracaat için not aldığı bilirim. Hakikatte temsiler bu işte bir formatedir, esas kitabı olanın daha evvel hareketidir. Şubelerde yapılan tamimî Yönetiş Kurulu bizzat ele alınmış evvel gubeye hazırlanmış bütün kitapların takdim ve tehirini temin için alınan bir tedbirdir.

o) İki tarafî veya bir tarafî bir ihmale yorulması çok kabül bir meselede bu şiddetli itham, bu trajik ifadeler, bu esen evinden varılmalar ne için? Ne için şikâyetçi arkadaşlarımız her yerde bir suikast, yüksek bir ihanet görüyor ve gizli telmihler ile bu mevzun ihamet ve suikastların şunlunu çok mübhen ve tehlikeli hudutlara kadar götürmek istiyor anlayamadın. Ben, başka gubede dersî olan, en apaçık kendileri kadar mesgul olması icab eden bir insanım. Bana, hem de şahsına ait, bu kadavhasızlığı bulduğuşu bu meselede yardım etmekten, ihtar etmekten çekinmem bir arkadaşın beni bu şekilde itham etmeye ne hakkı vardır? Herde ise insanın "haber vermediler, çünkü şikâyet vesilisi hazırlamak istiyorlardı" diyeceği gulliyor! Galiba bazı ruhî halâyetler de hastalıklar gibi geçici olucaklar, çünkü böyle bir düşünce bu teortübye sarıx kalmadan akifma gelemezdi!

d) Gubede ve hayatında hiç kimsenin tesiri altında kalmış değildim. Bu insanî da şuarleri gibi şiddetle ve ehemmiyetle yüksek Cematonun aklarını rızâ ederek nefretle reddederim. Ve bahsi geçen arkadaşlarımız da böyle bir tesir arzusundan aynı şiddetle tenzih ederim.

e) Bir hiç, veya gayri nevot şeylerin etrafında koparılma-ya çalığılan bu fırtınanın bence asıl saikini dilekçenin "Benim Ankarada Fransız Edebiyatı doçenti ikem?..... diye bağıyan ve, Prof. Richard zamanında pek müessir olmuş kelimele-ri ile biten kâfında aramak en doğrusudur. Arkadaşımıza hakiki bir vehim kurbanıdır ve bu ittifak manisi bizi de çarkı altına almak istiyor. Hakikatte ise ne ben ne de gubede her hangi bir arkadaş kendisi hakkında hiçbir fena düşüncüyü taşımamıştıdır. Müdafiam burada kesiyorum, sıra bundan sonra söyleyeceğim her şey bir psikolojik vakia üzerinde düşünmekten başka bir şey olmasın, *suçlarının kabulünü rica ederim.*

Istanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji
Bölümü Yeni Türk Edebiyatı Profesörü

Ahmed Hamdi Tanpınar

Paris.

30 - 6 - 1953

a. m. Tanpınar

arkadaş ile arasında geçmiş olan -ve her halde bu tarzda geçmiş diğine emin oldum- bir sahnenin tarif ve rekonstrüksiyonunu yaparken rezezi bormak olan odanın ~~kapak~~ ayacı ile hıala kapattığı için hademeler gelinceye kadar Türkolojideki odama mahpus kalmıştım! Böylece, o kadar trajik bağliyan çıkayetleri bu kendinden gelen komedi ile bitmiş ve kendisi de gülümsüştü. Ben de vaziyeti hakikaten yumuşaklaştırmıştım.

Akademik meslekte Amirâne tavirlara ne dereseye kadar ıskala vardır bilsem, her halde ben daima dostluğu tercih ettim; asker ~~ittim~~ iken bülümde bile Amirâne taviri atılmamıştı. Hatta "Lâtfen hazır olun" diye kumanda verdiğim için azarlandığımı hatırlıyorum. Bu itibarla için içinde bir yanlışlık olsa gerektir. Hiç kimseyi şımartmadığımı gibi çok hürmet ettiğim Nesterin, Dirvana'nın, ne karyordaki mevkiinin ne de terbiyesinin şımarma ve şımartmaya misal olmadığını ehemmiyetle arktımdır. Ne ben böyle bir şey yapacak misal değilim ne de Nesterin Dirvana * böyle bir şeye misale olacak yaradılığında. Hadiseye sebebiyet veren kelime diye sikkedilen kelimeyi söylemiş olmasına çok hayret ederim; hattâ ~~vahşet~~ vaki görsem. Ben Nesterin Dirvanayı daima kendisine hâkim, çalılık ve nazik gördüm. Mesela istahanelerde Nesterin Dirvana'nın istahan yapacak hakkını En. Adile Ayda kabul etmeye kalkıştığı zaman, Nesterin Dirvanadan meseleyi cevap vererek veya çıkayet ederek alevlendirmesinin ~~ittim~~ rica etmiş, derhal kabul etti ve sabır gösterdi. Aralarındaki mevzu bahis hâmile ile doğrudan doğruya alakadar olmadım. Üstüdü bir hadise telâkki ettim fakat sebebiyet verdiğimi katiyen reddederim.

4) Çıkayetinin "dilekcesini sunmasına vesile olan ve "meslekini varlığını en son alacak noktasından ~~yarın~~ vuran bir hareket" diye o kadar trajik şekilde vasıflandırdığı kitap meselesine gelince mesleğef hakikatten mutlak şekilde uzak ve temamiyle yanlış bir şekilde aktetirilmiş bir vakidir. Sıra ile cevaplandırmağa çalışıyorum:

a) Ne Sabahattin Eyüboğlanın terümesinin ne de Süheyla Bayrav'ın Antolojisinin neşirlerine şifaben kararlanmış değiliz. Eyüboğlanın Alman âlimi Curtius'dan çevirdiği "Fransız Medeniyeti" adlı kitabın basılması için geçen sene de yazı ile müraعات etmiştim. Dünyaca beyenilen ve klâsik addedilen bir eserdir. Bir an evvel Fakülte ve bilhassa Fransızca ve Türkoloji şubeleri için elde bulunmasını temin edemediğim için kendimi kabahatli buluyorduk. Gönlü isterdi ki Fransız Filolojisinde Fransız Medeniyeti serisini verecek çıkayetsi arkadaşla bu münin eserin tabini benimle beraber istemiş olsan ve hattâ bana hatırlatmış olsan, Binasaleyh müraعاتim ne şifahi ne de yazılı bu meseleye aittir. Doç. Süheyla Bayrav'ın Antolojisi ise bir kag senedir tabini bekliyen bir eserdir. Mukaddimesi Turkecede orca cağ Fransız çiri için yazılmış ilk ve çok esaslı etrafli bir esettir. Tab'ına veya teksirine delâlet ettiğim için kendimi mesul addederim.

b) Hiçbir tamin hiçbir arkadaşın gıali tutulmuş değildir. Bana bu iddia etmek bir iftira olur. Şubede kendime mahsus bir odam yoktu. Bana idarf meselelerde Adnan Hançerli'nin otığı için bütün temimlere "ardakçılara" ibaresini yazarak onun masasına bırakırdım. Odası herkesin en aşağı günde iki kere uğradığı merkez bir odadır. Bu tamin ve tekidini de öyle yapırdım; gıalemedim. Böyle bir şey akıldan bile geçmez.

Bütün Fakülte Öğretim üyeleri bütçe kabul edilir edilmez Kitap

mevzuatını

Ek-3: Büyük Doğu Gazetesi'nin O Dönemdeki Yayınlarından Bir Örnek

15 Nisan 1922
Sah 1
MİLLİ
1922

MARKA VE YENİ BİR DÜNYA GÖRÜŞÜNE BAĞLI MUKADDESLERİ TÜRKLERİN GAZETESİ

Büyük Doğu

Hükümet Ankara'da 30 milyona mal olacak bir cami yaptırıyor

HAZİRAN 1919 HAZİRAN 1922: Mustafa K. Mustafa Ankara'da bulunan 30 milyon liralık caminin inşaatına başlayacaktır. Bu cami, 30 milyon liralık caminin inşaatına başlayacaktır.

Ulus Meydanında inşa ettirilecek cami Tanzimatın bu yana misilsiz haşmet ve kıymette bir eser olacak

Ankara, 15 Nisan - Uzun yıllardır inşaatı düşünülmüş olan bu caminin inşaatına başlandı. Bu caminin inşaatına başlandı. Bu caminin inşaatına başlandı. Bu caminin inşaatına başlandı.

TARİHİ YOBAZLIK

Tarihi yobazlık nedir? Tarihi yobazlık nedir? Tarihi yobazlık nedir? Tarihi yobazlık nedir? Tarihi yobazlık nedir?

İngiliz İstikbal

Bu gün İngiliz İstikbal... Bu gün İngiliz İstikbal... Bu gün İngiliz İstikbal... Bu gün İngiliz İstikbal... Bu gün İngiliz İstikbal.

Vekiller Heyeti Mısır'ın durumunu tetkik etti

Personel Kanunu tatilden evvel Meclis'e verilecek

Ankara, 15 Nisan - Vekiller Heyeti Mısır'ın durumunu tetkik etti. Personel Kanunu tatilden evvel Meclis'e verilecek. Personel Kanunu tatilden evvel Meclis'e verilecek.

Bu gün Meclis'te... Bu gün Meclis'te... Bu gün Meclis'te... Bu gün Meclis'te... Bu gün Meclis'te.

Devlet Mektebi

FAKÜLTE

Bütün kadroları ve icrayısıyla apaçık

- 1 - İsmail Çelebi
- 2 - Mustafa Kemal Atatürk
- 3 - Mustafa Kemal Atatürk
- 4 - Mustafa Kemal Atatürk
- 5 - Mustafa Kemal Atatürk
- 6 - Mustafa Kemal Atatürk
- 7 - Mustafa Kemal Atatürk
- 8 - Mustafa Kemal Atatürk
- 9 - Mustafa Kemal Atatürk
- 10 - Mustafa Kemal Atatürk

KAATİL STALİN

5000 Seçme Sovyet Subayını İdam Etti

Bir Parfüm Stalini'nin nefesi, Parfüm Mancağı Tubaletvekinin ölümüne nasıl hazırladı? Bir Parfüm Stalini'nin nefesi, Parfüm Mancağı Tubaletvekinin ölümüne nasıl hazırladı?

Kömür Sanayii Toplantısı dün şehrimizde başladı

İstanbul'da Kömür Sanayii Toplantısı dün şehrimizde başladı. İstanbul'da Kömür Sanayii Toplantısı dün şehrimizde başladı.

BAKIRKÖY - FARKLI DÖNEMLERİN İZLERİNİ GÖSTEREN KAVRUCU

Peyami Safa'ya

Peyami Safa'ya... Peyami Safa'ya... Peyami Safa'ya... Peyami Safa'ya... Peyami Safa'ya.

Bahar Bayramı

Yedigöller, Bursa'da... Yedigöller, Bursa'da... Yedigöller, Bursa'da... Yedigöller, Bursa'da... Yedigöller, Bursa'da.

Bursa Valisi'nin Marifeti

Vali, "genc kızlar jimnastik grubu... nu bar artışı gibi rakı masasının seyretmek istedi"

Bursa Valisi'nin Marifeti... Bursa Valisi'nin Marifeti... Bursa Valisi'nin Marifeti... Bursa Valisi'nin Marifeti... Bursa Valisi'nin Marifeti.

DÖRT DİLEK

Dört dilek... Dört dilek... Dört dilek... Dört dilek... Dört dilek.

